

Cuprins

Mulțumiri	7
Partea întâi	
In outback	11
Partea a doua	
Australia civilizată (Boomerang Coast)	55
Partea a treia	
De jur împrejur	225
Bibliografie	335

BILL BRYSON

DE CEALALTĂ
PARTE A LUMII
Călătorind prin Australia

Traducere de Dana Bădulescu

POLIROM
2014

Așa s-a întâmplat că, pe cînd aveam vreo nouă ani, ne-am dus într-o săptămîină să vedem *Ferma din cîmpie*, o epopee Tehnicolor cu Robert Mitchum și Deborah Kerr – povestea unui cuplu adorabil de certăreț și îndărătnic care trăia în brusa australiană. A fost un film memorabil din multe puncte de vedere, în mare măsură datorită rolului fermecător al lui Robert Mitchum, care trebuia să vorbească cu accent australian, și a simplului fapt că avea de-a face cu Australia, ceea ce-l făcea, în termeni hollywoodieni, esențialmente unic. La aproape 40 de ani de la eveniment, nu-mi amintesc multe dintre detaliile filmului, în afara faptului că Mitchum și Kerr își petreceau fiecare secundă din orele în care nu dormeau păscînd turme mari de oi și luptîndu-se mereu cu cîte o amenințare tipică antipozilor – incendii de arbuști, furtuni de praf, secetă, invazii de lăcuste și mai ales încăierări la pub. Pe lîngă asta, în Australia mai era, evident, și foarte cald: Mitchum nu vorbea niciodată fără să-și scoată mai întîi pălăria prăfuită și fără să-și șteargă fruntea cu brațul. Fiindcă planurile pe care mi le făceam atunci, chiar și la nouă ani, erau să-mi petrec viața de adult șofînd mașini sport decapotabile prin Europa împreună cu Jean Seberg, am tras concluzia că Australia nu prezenta pentru mine nici un interes și nu m-am mai gîndit la ea timp de 30 de ani.

Prin urmare, cînd am făcut prima excursie la antipozi, pentru a participa la Festivalul Scriitorilor din Melbourne în 1992, m-a uimit să găsesc Australia acolo. Îmi amintesc foarte bine că stăteam pe strada Collins din Melbourne, atît de proaspăt sosit, încît încă miroseam (poate că mai și luceam) a sprayul de muște pe care însoțitorii de zbor îl pulverizaseră înainte de sosire, privind tramvaiele care treceau zgomotos și pline de viață, gîndindu-mă: „Dumnezeule mare, aici e o țară!”. Parcă aș fi descoperit viața pe altă planetă sau un univers paralel, în care viața era asemănătoare, la prima vedere, dar cu totul diferită.

Nu pot să vă spun cît de emoționant a fost. În momentele pasagere cînd mă gîndisem la Australia, mi-o imaginam ca un soi de variantă a Californiei de Sud, un loc unde e mereu soare și domnește veselia insipidă a unui stil de viață litoral, cu o ușoară notă britanică, un fel de *Baywatch* cu crichet, după cum vedeam eu lucrurile. Dar de fapt nu era deloc așa. Melbourne avea un aspect organizat și elegant, mai mult european decît nord-american și ploua – a plouat toată săptămîina, ceea ce m-a încîntat nespus, fiindcă nu mă așteptasem să se întîmple asta.

Mai mult, și aici ajungem în miezul problemei, mi-a plăcut de la bun început, fără nici un dubiu, cum nu mă așteptasem să-mi placă. Ceva din locul acesta mi se potrivea. Presupun că mă ajută faptul că-mi petrecusem jumătate din viață în America și jumătate în Marea Britanie, fiindcă Australia era o îmbinare fermecătoare între cele două. Se remarcă prin relaxare și vivacitate – lipsă de rezervă, familiaritate cu străinii –, care o apropiau clar de America, însă tabloul acesta avea un cadru britanic. Cu optimismul și lipsa lor de formalism, australienii puteau trece la o primă vedere drept americani, dar conduceau pe stînga, beau ceai, jucau crichet, își împodobeau spațiile publice cu statui ale reginei Victoria, își îmbrăcau copiii în uniforme școlare pe care numai britanicii le puteau purta fără să-și manifeste nemulțumirea. Mă simțeam în largul meu.

Aproape imediat am conștientizat brusc și, în mod straniu, încîntat cît de puține știam despre locul acesta. Nu știam numele ziarelor sau universităților sau ale plajelor ori suburbiilor, nu puteam deosebi un polițist de un poștaş. N-am știut nici măcar cum să comand cafea. Se pare că trebuia să specifici o dimensiune (în esență lungă sau scurtă), o culoare (neagră sau albă) și chiar unghiul pe care îl face cu perpendiculara (plată sau nu), iar acestea puteau fi combinate într-o multitudine de modalități – „lungă neagră”, „scurtă neagră”, chiar și „lungă scurtă neagră”. Preferata mea, după cum am descoperit după multe ore de experimente, era „plată albă”. A fost un moment de fericire sublimă.

Fiindcă aveam puține sarcini la festival – una sau două prezentări și pe urmă nițel măturat –, am putut să colind orașul și așa am și făcut cu cel mai mare entuziasm și devotament, trăgînd cu urechea la discuții, stînd prin cafenele cu toate ziaarele de dimineață și vreo șase băuturi (eram încă în faza experimentală), devorînd și una, și alta, citind etichete, panouri și semnele din vitrine, punînd tot felul de întrebări unor persoane complet străine: „Scuzați-mă, ce-i un *Jacky Howe*? Ce sînt *norks*? Ce e *Hills Hoist*?”.

* Un tricou fără mîneci, un termen argotic pentru sîni (l-am văzut pe coperta unei reviste și am făcut un vînzător să reșesească atunci cînd l-am întrebat, dar cum altfel să învețe omul?) și un tip de suport rotativ pentru întins rufe la uscat, de care australienii sînt mîndri în mod misterios, dar impresionant.

Îmi plăceau la nebunie – și încă îmi plac – vocile australiene, inflexiunile și cadența, modul lor sec, fără efort și direct de a vedea lumea. La o recepție pentru înminarea unor premii nu foarte importante – Premiul pentru debutul românesc al tinerilor fermieri din East Gippsland sau cam așa ceva, eveniment la care am fost pentru că acceptam cu foarte mare plăcere orice fel de invitație și fiindcă cocktailurile erau gratis – stăteam cu două editoare de la editura mea, când un nătărău infatuat și-a făcut și el apariția.

— Uite-l pe Bruce Dazzling, a observat una dintre ele, iar apoi, cu un dispreț distant, perfect potrivit personajului, a adăugat: Se duce să deschidă un plic.

Cineva mi-a spus povestea unui prieten englez de-al lui care mergea cu avionul spre Australia. Însoțitoarea de zbor i-a dat un prosop cald, care s-a dovedit, atunci când omul s-a șters cu el, că era rece. Și omul i-a spus lucrul ăsta – nu ca să se plîngă, ci doar fiindcă își închipuia că ea ar fi vrut să mai încălzească puțin prosopulele. Însoțitoarea s-a întors spre el și, zîmbind drăgălaș, ușor sarcastic, i-a spus:

— De ce nu vă așezați un pic pe el? Se va încălzi.

Imediat ce am auzit povestea am știut că avea să-mi placă locul ăsta. Și încă îmi place.

Pentru că primul oraș pe care l-am văzut a fost Melbourne, m-am atașat cu un soi de servilism de el. Încă mi se pare nemaipomenit de palpitant să merg în Melbourne – nu-i o emoție pe care o exprim frecvent, dar asta este – și, conducînd acum printre clădirile înalte și strălucitoare din cartierul central de afaceri, aveam senzația că vin acasă. Acolo erau primul hotel australian în care stătusem, prima cafenea pe care am încercat-o, mult-lăudatul teren de crichet din Melbourne, unde am petrecut odată trei ore privind uluit, dar fericit un meci de fotbal australian și am mâncat o primă (și ultimă) plăcintă cu carne („făcută din mierle adevărate”, după cum am fost asigurat pe un ton vesel). Acesta era căminul meu din Australia, dacă pot să spun așa.

Cei mai mulți oameni (și când spun asta mă refer, bineînțeles, la mine când am ajuns prima oară acolo) nu realizează că, mult timp, Melbourne a fost cel mai important oraș din Australia. Deși, dintre Sydney și Melbourne, Sydney a fost ceva mai mare timp de un secol (populația din Melbourne se ridică acum la aproximativ

3,5 milioane, față de 4 milioane cît are Sydney), Melbourne a fost, pînă relativ de curînd, nucleul, mai ales în domeniile finanțelor și culturii. Sydney obișnuia să compenseze handicapul prin glume răutăcioase, dar în general foarte bune despre presupusa apatie din Melbourne. De exemplu:

- Ai copii?
- Da, doi trăiesc și unul este în Melbourne.

În zilele noastre, Sydney face glume despre Melbourne și îi fură înțietatea, ceea ce este, în mod normal, cam greu de suportat pentru cei din Melbourne. Nimic nu ilustrează mai bine alternanța pozițiilor celor două orașe ca faptul că în 1956 Olimpiada a avut loc la Melbourne, iar în 2000 a fost organizată la Sydney. Astăzi cam totul urmează această tendință. În 1956, în Melbourne erau sediile centrale a 50 dintre cele mai mari companii australiene, pe cînd Sydney nu avea decît 37. În prezent, proporțiile sînt aproape pe dos. Cu o generație în urmă, companiile internaționale alegeau orașul Melbourne pentru amplasarea sediilor lor centrale; astăzi aproape două treimi optează pentru Sydney. Însă și mai iritant pentru un oraș care a considerat întotdeauna că Sydney are efervescența intelectuală a, să spunem, programului TV din timpul zilei, Melbourne a trebuit să asiste neputincios la modul cum Sydney și-a însușit înțietatea culturală – în publicistică, modă, film și televiziune și în toate artele spectacolului. Cîndva mergeam să-mi vizitez editurile australiene în Melbourne. Acum mă duc la Sydney.

Acestea fiind spuse și ignorînd uriașul avantaj estetic al portul din Sydney, cele două nu sînt foarte diferite în privința calității vieții sau a satisfacției culturale. Melbourne e mai puțin diferit de Sydney decît Los Angeles de New York sau Birmingham de Londra.

Poate că Melbourne nu are un Harbour Bridge sau o Opera House precum Sydney, dar are ceva al lui nu mai puțin unic: cele mai bizare viraje la dreapta din lume. Dacă mergi cu mașina în centrul orașului Melbourne și vrei să schimbi sensul, nu ajungi pe mijlocul benzii, ci oprești la marginea bordurii – cît mai departe de locul în care vrei să fii – și stai acolo o perioadă nedeterminată (în cazul meu pînă s-au închis toate cluburile și restaurantele și toată lumea a plecat acasă să se culce) și de-acolo cotești într-o manevră frenetică înainte să se schimbe culoarea semaforului.

Toată chestia asta are ceva de-a face cu evitarea intersectării cu tramvaiele – un alt element caracteristic orașului Melbourne –, care merg pe mijlocul drumului, fiind interzis ca mașinile care virează să le blocheze calea. Este extraordinar de derutant, nu doar pentru vizitatorii care nu sînt din Australia, ci și pentru alți australieni – și chiar și, presupun, pentru locuitorii din Melbourne.

Dar ceea ce face orașul Melbourne cu adevărat special este dragostea lui pentru fotbalul australian, un sport care nu se prea practică în Sydney sau în New South Wales, unde pasiunile se îndreaptă către rugby. Este interesant că cei din Melbourne nu fac glume pe seama orașului Sydney. Glumele pe care le fac sînt despre iubitul lor fotbal australian. Cu alte cuvinte:

Un bărbat ajunge în tribună pentru marea finală de la Melbourne și este surprins să găsească locul de alături gol. Biletele pentru marea finală se epuizează cu cîteva săptămîni înainte, iar de locuri libere nu s-a auzit niciodată. Așa că bărbatul i se adresează celui care ocupă celălalt loc de lângă scaunul gol:

— Mă scuzați, știți de ce nu stă nimeni pe locul ăsta?

— A fost al soției mele, răspunde celălalt, ușor gînditor, dar din păcate a murit.

— Vai, e îngrozitor, îmi pare așa de rău!

— Da, n-a pierdut niciodată un meci.

— Dar nu puteați să dați biletul unui prieten sau unei rude?

— A, nu. Toți sînt la înmormîntare.

Mergeam să mă întîlnesc cu un prieten pe nume Alan Howe, care se-ntîmplă să fie cel care mi-a prezentat particularitățile fotbalului australian. Prima oară l-am întîlnit acum aproape 20 de ani, cînd lucram în calitate de corector la departamentul de afaceri al ziarului *The Times* din Londra, iar el era un recrut imberb de la antipozi. Eu eram acolo de cîteva luni deja cînd a venit și a fost instalat lângă mine. Nu zic că era foarte tînăr cînd a ajuns acolo, dar purta o uniformă de cercetaș. În orice caz, l-am luat sub aripa mea protectoare de tovarăș de fostă colonie și l-am învățat tot ce știam. E adevărat, asta se rezuma la doar trei lucruri: că Lloyd's asigurări avea apostrof, spre deosebire de banca Lloyds; că liniuța era plasată ciudat în numele companiei Rio Tinto-Zinc; și că restaurantul era la demisol – pe atunci atît trebuia să știi ca să lucrezi la departamentul de afaceri.

A învățat repede și în curînd ne-a depășit pe toți. Îmi amintesc că într-o zi aveam o dispută cu un coleg privind semnificația lui „p/e” din „coeficientul p/e”, părerile fiind împărțite între „penisul emulație” și „Prințul Edward”, cînd Howe ne-a spus că era prescurtarea de la „preț/economia cîștigului” și că era un coeficient principal al valorii percepute a acțiunilor la care se ajunge împărțindu-i valoarea curentă la cîștigurile pe acțiune în ultimele 11 luni. Atunci am știut că era un tip care urma să ajungă departe. Nu ne-a dezamăgit, trebuie s-o spun. După o perioadă remarcabilă la *The Times*, s-a întors în Australia, unde a devenit tinăra speranță a trustului Murdoch, ajungînd la începutul anilor 1990 editorul ziarului *Sunday Herald-Sun*, publicație populară pe care încă o mai prezidează. Cînd mă gîndesc cum stătea el acolo la *The Times*, cu cravata lui micuță și cu cămașa albastră, inima mea se umple de mîndrie.

El și soția lui, un suflet blînd și liniștit pe nume Carmel Egan, locuiesc în sudul Melbourne-ului, într-o casă veche și frumoasă care a fost cîndva măcelărie. Am întîrziat din cauza unui experiment neintenționat. Am vrut să văd dacă este posibil să nimeresci drumul la o adresă din Melbourne folosind un plan al străzilor din Perth, dar pînă la urmă l-am găsit. M-a primit Carmel.

— Howie e în oraș, a spus, poftindu-mă înăuntru. S-a dus să alerge.

— Să alerge? am încercat să nu par prea uimit.

Cînd îl cunoscusem, ceea ce înțelegea Howe prin exercițiu fizic era băutul stînd în picioare. Pe lîngă asta, el era unul dintre oamenii aceia neliniștiți, cu multă energie, al căror metabolism îi împiedică să se îngrășe. Avea el nevoie să alerge cum trebuia eu să cresc cheltuielile la colegiu ale copiilor mei.

— Din cauza inimii, a adăugat Carmel.

M-am uitat lung la ea.

— Howie are probleme cu inima?

— Nu, bineînțeles că nu, a ris ea. Ei, știi tu, tocmai și-a descoperit-o.

Am înțeles imediat. Howe a fost întotdeauna unul dintre cei mai mari ipohondri din lume. De ani de zile a trecut de la un organ la altul, fiind sigur că unul dintre ele urma să-l incapaciteze dureros și costisitor. Stă mereu prin cite un ungher, palpîndu-se de umflături misterioase și ajustîndu-și stilul de viață în funcție de asta.